

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ УЖИЦЕ

ЉУБОМИР СТОЈАНОВИЋ ЖИВОТ И ДЕЛО

Научни скуп „Љубомир Стојановић – животи и дело”

(Ужице, април 18–19. 2002)

Ужице
2002.

Др Срето Танасић
Београд

ЉУБОМИР СТОЈАНОВИЋ О УПОТРЕБИ ГЛАГОЛСКИХ ОБЛИКА – ИЗМЕЂУ ЈЕЗИЧКОГ ОСЈЕЋАЊА И НАУКЕ СВОГА ВРЕМЕНА

Апстракт: У овој раду се, првенствено на примјеру Стојановићевог тумачења синтаксичко-семантичке вриједности футура другог, поставља питање какав је однос између његовог језичког осјећања, на које се он као на критеријум изричито позива у уводном дијелу рада *О значењу и употреби глаголских облика у реченицама*, и научних ауторитета. Циљ је да се из перспективе тога односа сагледам Стојановићево тумачење овога глаголског облика у српском језику.

Кључне ријечи: српски језик, филологија, синтакса, синтакса глагола, језичко осјећање, научни ауторитет.

Иако је Љубомир Стојановић написао само два рада посвећена синтакси временских глаголских облика у српском језику – *О значењу и употреби глаголских облика у реченицама*¹ и *Реченице без *verbum-a finitum-a*², – он је оставио трајан траг у историји ове синтаксичке области. Поводом ових Стојановићевих радова треба истаћи и сљедећу чињеницу: у питању су излагања с којима је он изашао из сфере филолошких истраживања као своје основне научне преокупације и дао допринос заснивању синтаксе глагола као значајне истраживачке области у српској науци о језику. У нашој су средини то уједно били радови и цјелини посвећени синтакси временских глаголских облика у српској језику, а ријеч је о проблемској области којој су током двадесетог вијека своју пажњу поклањали најеминентнији српски синтаксичари. Довољно је да се овдје подсетимо на то да је након нешто мање од једне деценије по објављивању Стојановићевог рада *О значењу и употреби глаголских облика у реченицама* изашла студија Александра Белића *О синтаксичком индикативу и**

---

¹ Стојановић 1921 – у првом броју *Јужнословенског филолога* штампаног након Првог свјетског рата, који је он покренуо са Александром Белићем 1913.

² Стојановић 1922–1923.

„релативу”³, која ће одредити главне токове будућих истраживања у овом синтаксичком домену. Понешто подстицајно за своја тумачења ствари нашао је А. Белић и поменутом раду свога великог учитеља⁴, о коме је цијелога живота имао веома високо мишљење⁵.

На Стојановићево виђење синтаксичко-семантичке вриједности појединих глаголских облика освртали су се у разним приликама многи наши синтаксичари. Уз то, његов допринос проучавању временских глаголских облика у цјелини добио је у два наврата мјеродавну оцјену. Прво је Ксенија Милошевић у прегледном осврту на изучавање временских глаголских облика у сербо-кroatистици дала сажету оцјену и Стојановићевог удјела у томе, а потом се појавио и рад Милке Ивић у цјелини посвећен истоме питању⁶. У оба ова рада Љубомир Стојановић је, гледано у цјелини, позитивно оцијењен.

Послије ових, релативно скоро објављених научних судова нема потребе за неким новим настојањем да се вреднује допринос Љубомира Стојановића српској синтакси глагола. То и није циљ овога рада. Жеља ми је да освјетљавањем неких детаља у вези са његовим погледима на футур други, којима досада није посвећивана посебна пажња, допринесем употпуњавању већ формиране оцјене. Наиме, у раду *О значењу и употреби глаголских облика у реченицама* Љубомир Стојановић, у поглављу посвећеном облицима за исказивање будућности, помиње и исказивање будуће радње која се везује за радњу исказану футуром првим, а чије је одговарајуће сигнално средство облик футура другог. Њега Стојановић назива *зависни перфект*⁷. Међутим, у својој граматичи он овај облик и не помиње; излагање о временским глаголским облицима он завршава овим ријечима: „*Свежа дакле има шест времена*”⁸. У тој се граматичи не говори уопште о временском значењу које оличава облик футура другог, па ни о другим глаголским облицима који са футуром другим могу исказивати то значење. Поставља се питање зашто је Љубомир Стојановић различито поступио у овдје разматраном раду и у граматичи у вези са описом синтаксе глаголских облика.

У првоме пасусу свога рада Стојановић истиче циљ приступања овој теми: „Моја је намера само да одредим њихова значења у данашњем српском језику, и то *више по језичком осећању него по томе како их поједини писци употребљавају*” (истицање С. Т.). О томе шта би могло бити Стојановићево језич-

³ Белић 1927.

⁴ Види о томе Милошевић 1978.

⁵ Такву високу оцјену Љубомира Стојановића као научника и јавног радника, на оба плана изузетно оданог својој земљи, дао је Белић у чланку *Наши учитељи* – в. у књизи Белић 1951.

⁶ Милошевић 1978; Ивић 1997а.

⁷ Стојановић 1921: 200.

⁸ Стојановић 1926¹³; то су презент, аорист, имперфекат, перфекат, плусквамперфекат и футур први – у данашњој терминологији.

ко осјећање у вези са употребом глаголских облика већ је писано⁹. Било би, међутим сврсисходно поставити и питање гдје се потпуније огледа његово властито језичко осјећање: док пише овај рад или док даје систем временских глаголских облика без футура другог у својој граматици. И затим, да ли је он, поред ослањања на своје језичко осјећање, био подложен и неким утицајима са стране.

У поглављу о зависној футурској радњи Љубомир Стојановић је утврдио домен употребе облика који он, као што је већ напоменуто, зове зависни перфект, а који је потом у српској синтакси добио дефинитивно термин *футур друђи*: то је исказивање будућих радњи које су везане за неку другу будућу радњу у главној клаузи сложене реченице и дешавају се прије главне будуће радње, која се исказује футуром првим или императивом¹⁰. И ту он наводи све могућности којима српски језик располаже за исказивање оваквих будућих радњи. Употребу футура другог Стојановић описује на сљедећи начин: „У случајевима где радња споредне реченице претходи радњи главне, она представља прошлост према радњи главне реченице и место презента може доћи зависни перфект (партицип с презентом *будем*, а не с *јесам*). Тако се сви горњи примери [...] могу казати зависним перфектом: *ако будеш казао, кад се будеш враќио, док не будеш њодерала* и т. д.”¹¹. У сљедећој реченици он истиче да се овакав „зависни перфект” употребљава нарочито кад се ради о имперфективној глаголској радњи, али ту не наводи примјере за такву његову употребу, што ми се чини значајним. Ради потпуности, треба овдје поменути да Љ. Стојановић помиње и употребу футура другог за исказивање праве прошлости, умјесто перфекта¹².

Сада о односу између Стојановићевог језичког осјећања и научних ауторитета. Већ је у науци констатовано да је Љубомир Стојановић погрешно протумачио синтаксичку вриједност футура другог, „као и С. Новаковић”¹³. И Стојан Новаковић је футур други дефинисао као облик за исказивање радње која у будућности претходи другој будућој радњи, с тим што он нема посебан термин за овај сложени глаголски облик¹⁴. Међу иначе малим бројем примјера које даје уз дефиниције глаголских облика има Љ. Стојановић и таквих који не потврђују изнесено правило да футур други увијек исказује антериорну будућу радњу. Тако управо у поглављу у којем се говори о начинима исказивања будућих радњи он наводи и сљедећи примјер са презентом у функцији футура другог: *Више ме нећеш видети док не њодереш* гвоздене ципеле и *не саишреш* гвоздени штап (стр. 199). Овдје се радња у зависним клаузама исказује као постериорна у односу на радњу футура првог у управној клаузи.

⁹ Ивић 1997а: 119–121.

¹⁰ Стојановић 1921: 199–200.

¹¹ Стојановић 1921: 200.

¹² Стојановић 1921: 200.

¹³ Милошевић 1970: 16.

¹⁴ Новаковић 1902: 312.

У уводноме дијелу свога рада Љ. Стојановић има и ове констатације са одговарајућим примјерима: „Ограничење трајања радње глаголске може бити прецизно одређено речима које значе меру времена н. пр. радим (радио сам, радићу) два сахата; или неодређено, вршењем какве друге радње, н. пр. радим (радио сам, радићу) док могу (док сам могао, док будем могао). [...] Тај се размак [од садашњости] опет исказује или прецизно, речима које значе меру времена или значе прошлост и будућност, н. пр.: радио сам *пре два дана* (или *прекјуче*) радићу *после два дана* (или *прексутра*); или неодређено, вршењем друге радње, н. пр.: радио сам *кад сам могао*, радићу *кад будем могао*“¹⁵. У ова два примјера футуrom другим се исказују радње истовремене са радњама футура првог. Онај први примјер Стојановић је узео из књижевнога дјела. Он није у сукобу са његовим језичким осјећањем самим тим што је наведен без икаквога коментарисања, што он чини кад сматра да неки примјер није уобичајен у српскоме језику¹⁶. Друга два овдје наведена примјера очито је конструисао сам аутор, што говори да он у своме језичком осјећању има и такво значење футура другог.

Иако је облик футура другог на размеђу деветнаестог и двадесетог вијека био риједак у српском језику – замјењивао га је перфективни презент, а умјесто њега, уколико се радило о имперфективним глаголима, употребљавао се презент тих глагола са додатним префиксом *уз-*, појава широко распрострањена: од Вука до Саве Мркаља¹⁷ – не може се рећи да он није био присутан и код писаца с којим је Љ. Стојановић дијелио исто језичко осјећање. За ову прилику навешћу, ради илустрације, неколико примјера.

Јанко Веселиновић:

Ако *будеш слушао*, добро ће бити (58). Кад *будеш имала* своју кућу, нека ти никад не буде без воденице (217).

Драгутин Илић:

Нити ће она дахнути, докле год *буде згледала* три синовља гроба (Хаџи-Ђера, 5). Кад *се будеш враћала* дома, никако да се обзреш за собом (Хаџи-Диша, 50).

Лаза Лазаревић:

Кад *будеш имао* деце, стићи ће и боља плата (према: Стевановић 1991: 682).

И наведени примјери Ј. Веселиновића, Д. Илића и Л. Лазаревића са обликом футура другог изведеног од имперфективних глагола свједоче о томе да су се и тада овим глаголским обликом исказивале и радње које су *истовремене* са будућим радњама у главној клаузи. Оваквих примјера било је и код

¹⁵ Стојановић 1921: 188.

¹⁶ Тако он поступа и у раду из претходних напомена када је ријеч у неким случајевима употребе глаголских прилога.

¹⁷ В. Ивић 19976: 87.

других писаца онога времена, а могу се наћи и у Вуковој преписци. Права је штета што их Стојановић није навео у одјељку насловљеном *зависни перфект* гдје је указивао на то да се овај облик посебно често јавља са имперфективним глаголима. Можда би га ти примјери навели да запази да се овдје футуrom другим не истиче антериорна будућа радња.

Овдје треба напоменути и чињеницу да је у поглављу о исказивању будућности Љ. Стојановић говорио и о исказивању таквих будућих радњи у зависним клаузама које се дешавају послвије радње поменуте у главној клаузи која може припадати свакоме од три временска плана, па и будућности, кад је у управној клаузи отјелотоворен футур први. Али то су случајеви који немају никакве везе са футуrom другим¹⁸. Ради се, наиме, о презенту у модалним и изричним реченицама. Његов је, између других, и сљедећи примјер: *Ја ћу наредити да сви људи имају* на табану као малу јамицу (199). Међутим, овакви примјери нису подстакли великога филолога да се задржи на примјерима са перфективним презентом, наведеним на истој страни овдје разматраног рада а ни на другима које је могао прочитати (уп.: Не улази док те *не зовнем*, Хаџи-Ђера, 107) и да утврди и овакву могућност исказивања будуће радње која се врши послвије радње исказане футуrom првим или императивом.

Све ово говори да Љубомир Стојановић у дефинисању сфере употребе футура другог и синонимских облика није слиједио само своје језичко осјећање, које му је у неким другим случајевима помогло да направи значајан продор у опису синтаксе глаголских облика у српком језику – код перфекта и презента, на примјер¹⁹. Да се задржао на наведена три примјера у своме раду, могао је дати потпуну дефиницију футура другог. Очито је да је у случају футура другог значајну улогу имало угледање на ауторитете. Треба се подсјетити да су у вријеме кад је настао овај Стојановићев рад биле објављене двије значајне граматике српскога језика – Стојана Новаковића (1894) и Томе Маретића 1899²⁰. Стојановићево тумачење функције футура другог и синонимских облика умногоме се подудара са оним какво се налази у Новаковићевој граматизи. Сличности се огледају у сљедећим тачкама. Као и С. Новаковић, и Љ. Стојановић – погрешно – тврди да се временска семантика футура другога и свих синонимских му облика своди на исказивање радње која се дешава прије друге будуће радње која се исказује у управној клаузи (најчешће футуrom првим). Друго, и Љ. Стојановић на првом мјесту у исказивању тога временског значења наводи перфективни презент, што је и прихватљиво када је посриједи пер-

¹⁸ Ту Стојановић истиче да је ријеч о *релативној будућности* (1921: 199).

¹⁹ О Стојановићевом доприносу у изучавању перфекта говори се у раду Грицкат 1954, а изучавању презента – Ивић 1997а.

²⁰ Новаковић 1894 – у овом раду сам се користио другим издањем из 1902. В. и Маретић 1899. Друго издање Маретићеве граматике из 1931. није релевантно за ово разматрање Стојановићевога учења о глаголским облицима, јер је изашло после Стојановићевих радова.

фективна радња. Треће, Љ. Стојановић, као и С. Новаковић, наводи да се ово значење може исказивати и презентом глагола сложеним са префиксом уз-.²¹

Могу се, додуше, утврдити и неке разлике између ова два научника у дефинисању домена употребе футура дугог. Стојан Новаковић инсистира на томе да се радња у зависној клаузи исказује као извршена, а Љ. Стојановић на томе не инсистира. Он чак експлицитно каже да се облик футура другог „нарочито употребљава код имперфективних глагола” (200), само што није навео и примјере са таквим глаголима. Овдје је значајно напоменути и размимоилажење у погледу именовања облика футура другог. Док Љ. Стојановић употребљава термин *зависни њерфект*, С. Новаковић не употребљава посебан термин за овај глаголски облик: значење о којем је ријеч, сем презентом, каже он, исказује се „реченицом, састављеном од *будем* и прошастога и трпног придева употребљенога глагола” (312).

Стојановићево гледање на футур други у мањој је сагласности са гледањем Томе Маретића на овај глаголски облик, у његовоме првом издању граматике. Иако су термини код њих на први поглед и слични: *зависни њерфект* – *друго сложено њрошло вријеме*, мотивација за ове термине није им тако блиска. Т. Маретић овоме облику на првом мјесту приписује исказивање прошлих радњи: „Обично значи та свеза (тј. гл. облик – С. Т.) прошлост” ... а може исказивати, нарочито са имперфективним глаголима, и претпрошлу будућу радњу (598). За Љ. Стојановића то је првенствено глаголски облик за претпрошлу будућу радњу, а може да се употребљава „*место* перфекта за обичну прошлост” (истицање С. Т.) (200). Док је Љ. Стојановић, у складу са концепцијом свог рада, на једном мјесту навео *све облике* који исказују антериорне будуће радње у зависним клаузама, Т. Маретић не само да о тим различитим облицима говори на разним мјестима него им и не даје исту функцију. Тако он има два глаголска облика за будућност: *I. будуће вријеме* и *II. будуће вријеме*. Ово друго оличава се облицима типа *можбудем* (629). Ово посредно говори колико двојица научника различито гледају на сам облик футура другог: код Маретића је он примарно претеритални глаголски облик.

А сада о Стојановићевом изостављању футура другог у граматичи. Послије свега реченог није опет лако дати сигуран одговор на питање зашто је Љубомир Стојановић у својој граматичи изоставио овај облик. Неки помињани примјери из његовог рада лијепо нам свједоче да је сам Стојановић у своме језичком осјећању носио облик футура другог, и то са пуним доменом употребе овога облика.

Такође се потврдило да је он уочио тачну чињеницу да се овај облик нарочито често употребљава кад су посриједи имперфективни глаголи. Поред тога што је у своме језичком осјећању носио овај глаголски облик, сигурно га је морао запазити и у књижевним дјелима тадашњих најзначајнијих писаца. Додуше његова фреквенција је била знатно мања у односу према главним кон-

²¹ Новаковић 1902: 312.

курентским средствима – перфективном презенту и презенту с префиксом уз- умјесто футура другог имперфективних глагола. Такође, као издавач старих српских рукописа, Љ. Стојановић је знао да се ова глаголска форма јавља и у старијем језику, као и у текстовима самога Вука Караџића.²² Љ. Стојановић је, да се подсетимо, започео издавање Вукових списа. Уз све ово, тај глаголски облик наводи и Стојан Новаковић у својој граматичи.

Разлози за изостављање футура другог са списка временских глаголских облика у Стојановићевој граматичи могли би се тражити у сљедећим чињеницама. У оно вријеме, Стојановићево, тај глаголски облик се јављао ријетко: са перфективним глаголима врло ријетко, са имперфективним нешто чешће, али је и ту имао јако конкурентско средство у облику презента глагола образованих са префиксом уз-.²³ Није без значаја ни чињеница да се у Новаковићевој граматичи овоме облику не даје име, а уз то констатује да се он јавља ријетко. Уз све ово мора се имати у виду и чињеница да је Љубомир Стојановић, као вуковац, слиједио и самога Вука. Вук у *Српском рјечнику* из 1818. говорећи о глаголским облицима не наводи ову форму. Он за ову функцију везује прије свега два презента: перфективни и онај с префиксом уз-. Међутим, он ни њих не сматра за равноправне другим глаголским облицима. Јер, каже, не могу самостално да се употребе, већ дато значење исказују с другим ријечима, нпр. „ако донесеш” (истицање С.Т.) „А то свако може виђети да није спрезање. [...] то су читави разговори”²⁴. Све ово је могло навести Љубомира Стојановића на закључак да та форма није још граматикализована у српском језику и да јој стога није мјесто у систему временских глаголских облика.

Досадашње излагање би се, на крају, могло свести на сљедеће. Прилози Љубомира Стојановића посвећени глаголским облицима у српском језику представљају трајан допринос науци о синтакси глаголских облика, што је наша наука и констатовала. Стојановић је у тумачењу синтаксичко-семантичке вриједности неких глаголских облика – перфекта и, нарочито, презента – направио значајан помак. Када је у питању његово тумачење футура другог, он није био тако сретне руке. Ипак је и тумачење овога глаголског облика допринијело стварању тачније представе о њему. У том смислу најзначајнија је заслуга Стојановићева што је први уочио оно што важи и данас: да се овај облик нарочито јавља онда кад су посриједи имперфективни глаголи.

Иако је Љубомир Стојановић у своме језичком осјећању највјероватније носио футур други са његовим потпуним временским потенцијалом, мора се признати да он није успио да то из језичког осјећања и преточи у задовољавајућу дефиницију овог глаголског облика. Десило се да његова дефиниција фу-

²² Јован Вуковић је у своме раду о футуру другом показао да се ова глаголска форма јавља и у језику старих текстова које је објавио управо Стојановић – в. Вуковић 1967: 259 и даље. С друге стране, сам Стојановић је објавио седам књига Вукове преписке и девет књига његових народних пјесама.

²³ В. Грицкат 1956: 100.

²⁴ Вук 1818, стр. LVI.

тура другог у раду *О значењу и ујошреби глаголских облика у реченицама* није у сагласности ни са свим примјерима из тога рада. Очито је да је у овоме случају Стојановић учинио извјесни компромис између свога језичког осјећања, на које се позвао у уводном дијелу рада, и тадашњег научног ауторитета – Стојана Новаковића. Испало је као да се он уклопио у већ задату дефиницију С. Новаковића.

Мада је у свом овдје поменутом раду Љ. Стојановић доста рекао о футуру другоме, а примјерима у цјелини илустровао домен његове употребе, он га није навео у својој граматичи заједно са другим глаголским облицима. Два су основна разлога, по моме мишљењу, за овакав Стојановићев поступак. Слаба фреквенција овога глаголског облика у времену у коме је наш научник студирао ову проблематику морала је утицати на његов речени поступак у граматичи. Чињеница да Вук Караџић овоме облику не даје статус глаголског облика равноправног другим облицима сигурно је на Стојановића морала утицати. Такође, и податак да ни Стојан Новаковић у својој граматичи нема посебан термин за овај облик могао је навести Стојановића на закључак да ова сложена форма још није граматикализована довољно у српском језику, па стога и нема потребе да се о њој говори као о посебном глаголском облику у граматичи. Јер – сваки синтаксички феномен о коме се расправља у научном раду не мора и тамо добити своје мјесто.

Све ово, међутим, што је речено поводом футура другог не умањује значај рада *О значењу и ујошреби глаголских облика у реченицама* за развој српске синтаксе глагола и допринос трасирању главног правца ове синтаксичке дисциплине код нас. Тај допринос је већи, констатовано је већ у нашој науци, него што су биле претензије аутора како их је сам тај наш велики научник дефинисао приступајући писању овога рада.

А овај мој рад замишљен је као мали прилог потпунијој оцјени тога доприноса, на једној страни, и освјетљавању стазе коју су наши велики претходници започињали прије једнога столећа, на другој страни.

СПИСАК ИЗВОРА ЗА НАВОЂЕНЕ ПРИМЈЕРЕ

- Јанко Веселиновић, *Слике из сеоског живота*, Минерва, Суботица 1955.
 Драгутин Ј. Илић, *Хаџи-Диша*, Српска књижевна задруга, Београд 1908.
 Драгутин Ј. Илић, *Хаџи-Ђера*, Српска књижевна задруга, Београд 1904.
 Стевановић 1991 – Михаило Стевановић, *Савремени српски језик II. Синтакса*,
 Научна књига, Београд .

ЛИТЕРАТУРА

- Белић 1927 – Александар Белић, *О синтаксичком индикативу и „релативу” Symbolae grammaticae in honorem Joannis Rozwadowski II*, Краков.
 Белић 1951 – Александар Белић, *Око нашег књижевног језика*, Српска књижевна задруга, Београд.
 Вук 1818 – *Српски рјечник*. Скупио га и на свијет издао Вук Стефановић, Беч.
 Вуковић 1967 – Јован Вуковић, *Фуџур друџи и еквивалентни глаголски облици у српскохрватском језику*, у његовој књизи *Синтакса глагола*, Веселин Маслеша, Сарајево.
 Грицкат 1954 – Ирена Грицкат, *О њерфектју без њо моћног глагола у српскохрватском језику и сродним синтаксичким њојавама*, Београд, САНУ
 Грицкат 1956 – Ирена Грицкат, *О неким особинама фуџура II*, Наш језик VIII, Београд.
 Ивић 1997а – Милка Ивић, *Љубомир Стојановић о нашим временским глаголским облицима*, у књ.: *О Вуковом и вуковском језику*, XX век, Београд.
 Ивић 1997б – Милка Ивић, *О језику Саве Мркаља*, у њеној књ. *О Вуковом и вуковском језику*, XX век, Београд.
 Маретић 1899 – Т. Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Matica hrvatska, Zagreb.
 Милошевић 1970 – Ксенија Милошевић, *Фуџур II и синонимски облици у савременом српскохрватском књижевном језику*, АНУБиХ, Сарајево.
 Милошевић 1978 – Ксенија Милошевић, *О ѡроучавању временских глаголских облика у сербокroatистици*, Зборник за филологију и лингвистику XXI/2, Нови Сад.
 Новаковић 1902 – Стојан Новаковић, *Српска ѡрамаџика*, Друго целокупно издање, Београд.
 Стојановић 1921 – Љубомир Стојановић, *О значењу и ујошреби глаголских облика у реченицама*, Јужнословенски филолог II, Београд.
 Стојановић 1922–1923 – Љубомир Стојановић, *Реченице без verbum-a finitum-a*, Јужнословенски филолог III, Београд.
 Стојановић 1926 – Љубомир Стојановић, *Српска ѡрамаџика за III разред ѡмназије*, Тринаесто наново прегледано и поправљено издање, Геца Кон, Београд.

Срето Танасић

ЛЮБОМИР СТОЯНОВИЧ ОБ УПОТРЕБЛЕНИИ ГЛАГОЛЬНЫХ ФОРМ – МЕЖДУ ВОСПРИЯТИЕМ ЯЗЫКА И НАУКИ ТОГО ВРЕМЕНИ

Резюме

Исследуя истолкование синтаксическо-семантического значения второго будущего времени в сербском языке Любомиром Стояновичем, автор настоящей работы рассматривает вопрос о том, каким было у Стояновича отношение между восприятием языка, на которое он как на критерий ссылается во вступительной части своей работы *О значении и употреблении глагольных форм в предложении*, и научными авторитетами.

Несмотря на то что Любомир Стоянович в своем восприятии языка имел представление о втором будущем и его полном категориальном потенциале времени, примеры употребления которого он мог найти у ряда писателей того времени, он в названной статье не дал всеобъемлющего определения этой формы. Очевидно, что он в данном случае пошел на компромисс между собственным восприятием языка и тогдашним научным авторитетом Стояном Новаковичем: определение второго будущего, сформулированное Стояновичем, в основном совпадает с определением Стояна Новаковича, имеющимся в его грамматике.

Однако, в учебнике грамматики для гимназий Любомира Стояновича в числе глагольных форм не находим форму второго будущего. Причиной этого опять может быть влияние тогдашних авторитетов. Дело в том, что Вук Караджич данной форме не признает статуса глагольной формы, а Стоян Новакович не находит для нее особого термина. Данное обстоятельство, а также факт, что в то время второе будущее обладало незначительной частотностью в сербском языке, могли привести Стояновича к выводу, что данная сложная форма тогда еще не была грамматикализована в сербском языке и что поэтому ей не место в грамматике.

Наряду с конкретным вкладом в синтаксис глагольных форм, Любомир Стоянович стимулировал плодотворную дискуссию об этом важном сегменте сербского синтаксиса, в которой приняли участие ведущие сербские синтаксисты двадцатого века.